

Stanisław Lem

Rok 2021 był ogłoszony rokiem Stanisława Lema. W tym roku bowiem minęła (w dniu 12 września 2021 r.) 100 rocznica urodzin pisarza. W roku 2023 natomiast obchodzimy

18 rocznicę śmierci

jednego z najwybitniejszych polskich i europejskich pisarzy, eseistów, futurologów i filozofów XX w.

Feci quod potui, faciant meliora potentes

Zrobiłem, co mogłem, kto potrafi, niech zrobi lepiej

Stanisław Lem urodził się 12 września 1921 r. w zamożnym domu na ul. Brajerowskiej w przedwojennym, polskim Lwowie jako jedyny syn Sabiny z domu Woller i laryngologa Samuela Lehma. Jak sam wspominał w „Wysokim Zamku”, jako dziecko lubił zabawy określane przez dorosłych mianem niszczycielskich (np. dekonstruował mechanizmy, by poznać ich istotę). Tuż przed wybuchem II wojny światowej zdał maturę, ale nie udało mu się dostać na wymarzone studia na Politechnice Lwowskiej. Dzięki wpływom ojca rok później rozpoczął naukę na Wydziale Medycznym Uniwersytetu Lwowskiego, ale inwazja Niemiec na ZSRR i zamknięcie uczelni spowodowały, że musiał porzucić studia. Podjął pracę jako pomocnik mechanika i spawacz w firmie Rohstofffassung – wykradzione stamtąd materiały wybuchowe i amunicję przekazywał polskiemu ruchowi oporu. Ukrywał też na strychu kolegę pochodzenia żydowskiego. Po zakończeniu wojny, lipcu 1945 r., w ramach akcji repatriacyjnej, wskutek której rodzina Lemów utraciła cały majątek, został wraz z rodzicami przesiedlony do Krakowa. Na Uniwersytecie Jagiellońskim podjął przerwane studia medyczne, otrzymał absolutorium, ale nie przystąpił do końcowych egzaminów i nie zdobył dyplomu lekarskiego. Stanisław Lem pisał już w czasie studiów, ale dopiero w 1950 r. za namową prezesa Spółdzielni Wydawniczej „Czytelnik” stworzył swoją pierwszą powieść SF „Astronauci”, która ukazała się drukiem rok później i momentalnie stała się bestsellerem, a sam Lem został przyjęty do Związku Literatów Polskich. Kolejne lata przyniosły sukcesy „w życiu osobistym i zawodowym” – w 1954 r. ożenił się z Barbarą Leśniak, wydawał kolejne dzieła, które cieszyły się powodzeniem wśród czytelników, w 1968 r. doczekał się syna Tomasza, pisał i wydawał dalej, zaczął zyskiwać uznanie na całym świecie. W 1980 rozważano jego kandydaturę do Literackiej Nagrody Nobla (ostatecznie otrzymał ją wówczas Czesław Miłosz). Stanisław Lem mieszkał z rodziną w Krakowie, w latach 1983–1988 w Wiedniu, potem znów w Krakowie – choć uważał się za lwowianina, nigdy już nie odwiedził rodzinnego miasta. Zmarł również w Krakowie 27 marca 2006 r., a urna z jego prochami została złożona na cmentarzu Salwatorskim.

Charakterystyka twórczości

Twórczość Stanisława Lema kojarzy się przede wszystkim z fantastyką naukową, czyli science fiction, ale trzeba pamiętać, że ów – nomen omen – fantastyczny pisarz to również filozof, futurolog, eseista oraz krytyk literacki. To najczęściej tłumaczony polski pisarz. W pewnym okresie był najbardziej poczytnym nieanglojęzycznym pisarzem SF – doceniony w Europie, uwielbiany w byłym ZSRR i w obecnej Rosji, nie dość zrozumiany jedynie w USA. Poruszał tematy takie jak: natura ludzka, zwłaszcza w świetle rozwoju nauki i techniki, możliwości komunikacji istot inteligentnych we wszechświecie i miejsce człowieka w tymże. W genialny sposób wkomponowywał refleksję filozoficzno-naukową w popularny gatunek literacki i łączył ją z atrakcyjną fabułą.

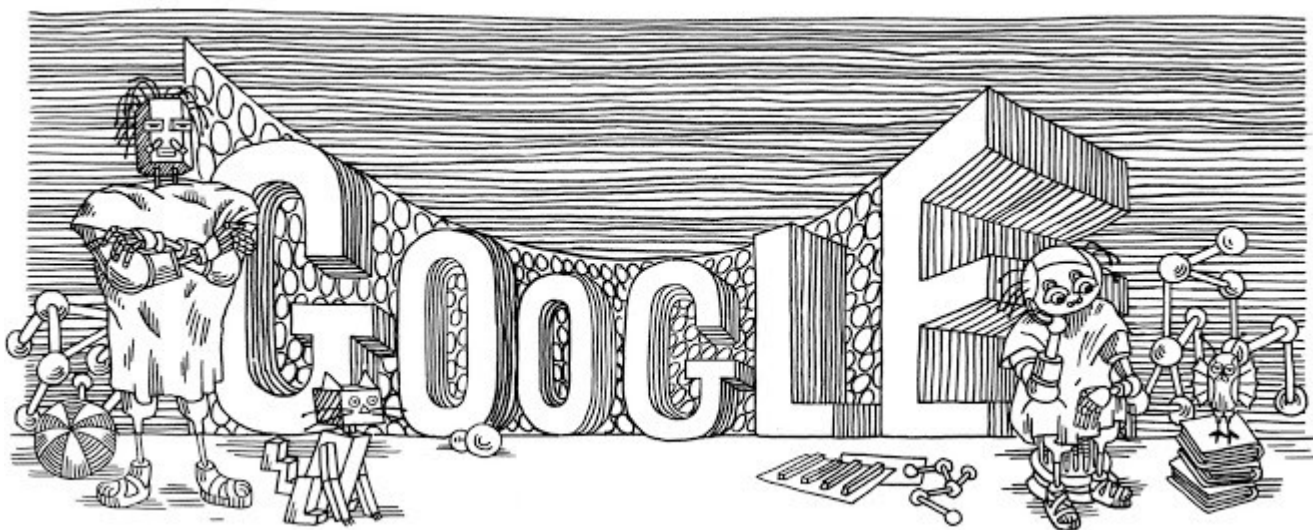
Najważniejsze dzieła

Za swoje najistotniejsze dzieło Stanisław Lem uznawał *Cyberiadę* (1965), natomiast najbardziej znana w kraju i na świecie jest jego powieść fantastyczna *Solaris* (1961). Inne dzieła to m.in.: powieści realistyczne *Szpital Przemienienia* (1955) i *Wysoki Zamek* (1966); fantastyka naukowa: *Eden* (1959), *Powrót z gwiazd* (1961), *Niezwyciężony* (1964), *Głos Pana* (1968), *Opowieści o pilocie Pirxie* (1968) i *Fiasko* (1987); groteska fantastycznonaukowa: *Dzienniki gwiazdowe* (1957), w tym opowiadania z cyklu *Podróże Ijona Tichego* oraz *Ze wspomnień Ijona Tichego*, a także widowiska telewizyjne *Noc księżycowa* (1963) oraz powieści: *Kongres futurologiczny* (1971), *Wizja lokalna* (1982), *Pokój na Ziemi* (1987), jak również *Bajki robotów* (1964); eseistyka i apokryfy: *Doskonała próżnia* (1971), *Wielkość urojona* (1973), *Prowokacja* (1984), *Biblioteka XXI wieku* (1986); kryminały: *Śledztwo* (1959), *Pamiętnik znaleziony w wannie* (1961), *Katar* (1976); futurologia: *Dialogi* (1957), *Summa technologiae* (1964), *Filozofia przypadku* (1968), *Fantastyka i futurologia* (1970), *Okamgnienie* (2000).

Ciekawostki

Lemowe Google Doodle

23 listopada 2011 roku, w 60 rocznicę wydania pierwszej książki Lema, [główna strona Google](#) została poświęcona pisarzowi. Była to krótka gra, inspirowana fabułą „Cyberiady”. Projekt powstał w oparciu o rysunki wybitnego krakowskiego grafika Daniela Mróza, znanego z Grupy Krakowskiej, prac dla „Przekroju” oraz ilustracji do książek największych pisarzy science-fiction. „Lemowskie” Doodle było widoczne w całej Europie Zachodniej i Rosji.

Doodle poświęcone Stanisławowi Lemowi
ilustracje: Daniel Mróz, Łucja Mróz - Raynoch
animacja: Marcin Wichary
źródło: <https://www.google.com/doodles>

Lem jasnowidz

Stanisław Lem miał dar opisywania i prognozowania przyszłości. Wiele zaprezentowanych w jego książkach rozwiązań biologicznych i technologicznych znalazło swoje odzwierciedlenie w świecie realnym. Jednym z najgłośniejszych przykładów jest przewidzenie powstania czytników ebooków, o których wspominał w 1961 roku w „Powrocie z gwiazd”. W „Cybieriadzie” pisał zaś o czymś, co do złudzenia przypomina „Simsy” – alternatywne światy, w których bohaterowie tworzą symulacje życia.

Wirtualny pogrzeb

W 11 rocznicę śmierci Stanisława Lema turecki grafik Polat Yarisci w ramach hołdu, stworzył animację osadzoną w świecie „Cyberiady”. Krótki film przedstawia pogrzeb pisarza, którego dokonują roboty z kart jednej z jego najbardziej znanych książek.

<https://www.youtube.com/watch?v=H2FrJV-oFDM>

Adaptacje

Na podstawie książek Lema powstało wiele filmów i produkcji telewizyjnych, nie wszystkie zdążył zobaczyć. Po jego śmierci powstał m.in. głośny „Kongres”. Lem większość adaptacji krytykował, w przypadku „Solaris” Tarkowskiego starał się nawet ingerować w wizję reżysera. Jedną z niewielu produkcji, która przypadła mu do gustu, był 40-minutowy film w reżyserii Andrzeja Wajdy, który jednocześnie był jedynym filmem o tematyce science-fiction w dorobku laureata Oscara.

<https://www.youtube.com/watch?v=sjL1LeF4p-s>

Planetoida Lem

Lem został też uhonorowany w inny sposób.

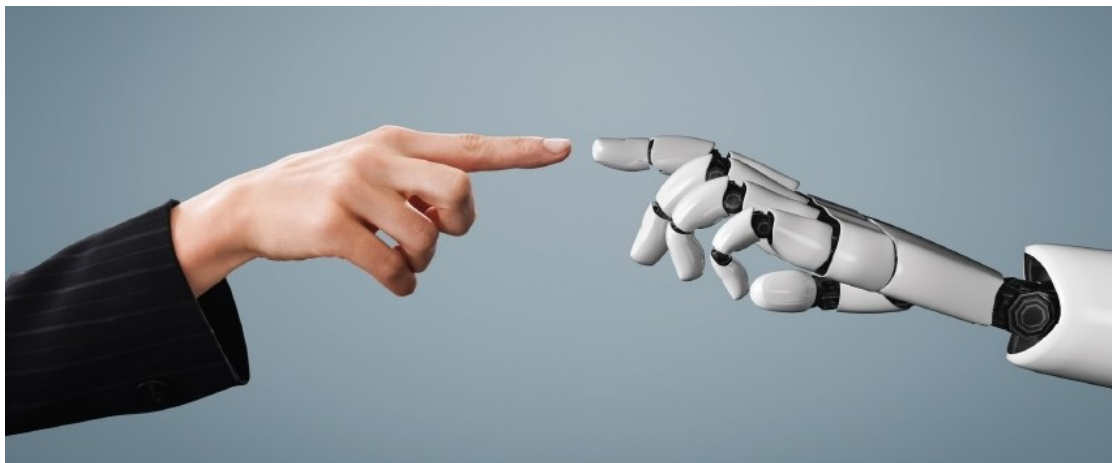

Lem w kosmosie

Nazwisko – Stanisława Lema nosi planetoida (3836) Lem, należąca do pasa głównego asteroid, która została odkryta 22 września 1979 r. przez Nikołaja Czernycha z Krymskiego Obserwatorium Astrofizycznego na Półwyspie Krymskim. Lem to również drugi sztuczny satelita w całości zbudowany w Polsce, a zarazem pierwszy polski satelita naukowy, który został wyniesiony na orbitę okołoziemską 21 listopada 2013 r. Kosmicznego upamiętnienia doczekali się też bohaterowie książek Lema: planetoida (343000) Ijontichy zawdzięcza swoją nazwę Ijonowi Tichemu, a jeden z kraterów na największym księżycu Plutona – pilotowi Pirxowi. Nazwę Pirx otrzymała także planeta krążąca wokół odkrytej w 2019 r. gwiazdy w gwiazdozbiornie Pegaza – natomiast samą gwiazdę nazwano Solaris.

Książki

Pisarz poruszał się w ramach wielu gatunków literackich, światową sławę i popularność przyniosła mu fantastyka naukowa: jego książki przetłumaczono na 52 języki i wydano w łącznym nakładzie ponad 40 milionów egzemplarzy.

Stanisław Lem przez lata wspierał PAH

Stanisław Lem doczekał się serii koszulek ze swoją podobizną, wyprodukowanych przez łódzką firmę Pan Tu Nie Stał. Pisarz przez wiele lat wspierał Polską Akcję Humanitarną, dlatego jego spadkobiercy, w porozumieniu z Wojciechem Zemkiem, sekretarzem pisarza, zarządzającym też portalem Lem.pl, zdecydowali się przekazać prawa do wizerunku pisarza bez pobierania opłaty licencyjnej. W ramach rekompensaty 10% wartości ceny nominalnej każdej koszulki ma być przelewane na konto Polskiej Akcji Humanitarnej.

Cytaty

*Nie żałuj, nigdy nie żałuj, że mogłeś coś zrobić w życiu, a tego nie zrobiłeś.
Nie zrobiłeś, bo nie mogłeś.*

Szpital Przemienienia

*Człowiek wyruszył na spotkanie innych światów, innych cywilizacji, nie
poznawszy do końca własnych zakamarków, ślepych dróg, studni,
zabarykadowanych, ciemnych drzwi.*

Solaris

Nie wszystko i nie wszędzie jest dla nas.

Niezwycięzony

Marzenia zawsze zwyciężają rzeczywistość, gdy im na to pozwolić.

Kongres futurologiczny

Kiedy wszyscy są wariatami, nikt nie jest wariatem...

Pamiętnik znaleziony w wannie

*Normalny człowiek jest istotą wysoce nielogiczną i w tym jego
człowieczeństwo.*

Pokój na Ziemi

*Na Księżycu można zostawić każdą rzecz, położyć na kamieniu i wrócić po
stu latach, po milionie, ze spokojną wiedzą, że leży nietknięta. Na Marsie nie
można niczego upuścić - wsiąkłoby na amen.*

Opowieści o pilocie Pirxie

Lem w multimediamiach

Stanisław Lem vs. Grzegorz Braun

Film : Wywiad

Czas 55:02

<https://www.youtube.com/watch?v=37K-P77tZXo>

Stanisław Lem - reaktywacja - wykład prof. dr hab. Stanisława Beresia

Stanisław Lem - reaktywacja - wykład prof. dr hab. Stanisława Beresia, 2 września 2021. Filia nr 18 Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Tadeusza Różewicza we Wrocławiu.

Czas: 1:46:46

<https://www.youtube.com/watch?v=OaQmEjlbeUg>

Stanisław Lem / Filmowy Kanon Literatury

Czas: 20:10

<https://www.youtube.com/watch?v=dhSA3--LjA>

Skąd Lem znał przyszłość?

<https://www.youtube.com/watch?v=ZmcOBnhVO6o>

Czas: 11:32

Krótki wykład prof. Tomasza Roźka

Audiobooki (w całości)

Bajki robotów Czas: 5:53:15

<https://www.youtube.com/watch?v=v6o7y6P24Yk>

Fiasko Czas: 31 odcinków 15:17:50

<https://www.youtube.com/watch?v=Q4v74IkkA3w&list=PLj5nng8QmKHtIOhyvH9atBO7uUUB3tJoE>

Opowieść o pilocie Pirxie cz. 1

Czas: 9:53:24

<https://www.youtube.com/watch?v=kfmVOiJeF1I>

Opowieść o pilocie Pirxie cz. 2

<https://www.youtube.com/watch?v=2hLFaL2pBio>

Czas: 8:31:49

Dzienniki gwiazdowe cz. 1

Czas: 6:37:26

https://www.youtube.com/watch?v=-_ylX8Rotk

Dzienniki gwiazdowe cz. 2

Czas: 6:01:57

<https://www.youtube.com/watch?v=Pgqxzak82bQ>

Cyberiada cz. 1

Czas: 10:09:30

<https://www.youtube.com/watch?v=BoSID89nHlQ>

Cyberiada cz. 2

<https://www.youtube.com/watch?v=H6vSMDdE3jY>

Czas: 9:33:56

Okamgnienie

Czas: 4:06:07

<https://www.youtube.com/watch?v=LG8-wL58sSQ>

